



Stanisław Wokulski

Idealista epoki przejściowej

Stanisław Wokulski – curriculum vitae

Edukacja:

- Szkoła Główna w Warszawie
- Szkoła Przygotowawcza

Doświadczenie i stanowiska:

- 1879: Spółka do handlu ze wschodem, jako zarządca
- 1876–1879: Sklep Galanteryjny J. Mincel i S. Wokulski, jako właściciel
- 1870–1876: Sklep Minclów, jako pryncypał (zwierzchnik)
- 1854–1861: Winiarnia Hopfera, jako subiekt

Znajomość języków:

- poziom komunikacyjny: język angielski
- poziom bardzo dobry: język rosyjski

Umiejętności:

- umiejętność pomnażania majątku, prowadzenia efektywnych interesów
- znajomość rynku wschodniego
- doświadczenie w handlu

Zainteresowania:

- nauki przyrodnicze
- konstruowanie maszyn latających
- literatura romantyczna

Biografia Wokulskiego

- Po stracie majątku przez jego rodzinę, młody bohater postanowił samodzielnie zebrać pieniądze na naukę i poszedł do pracy. Ojciec nie pozwalał mu się uczyć, miał zarabiać, żeby mogli odzyskać rodowy majątek (szlachta wysadzona z siodła);
- Przyjęto go do winiarni Hopfera. Cały czas ciężko pracował i wciąż się uczył, dokonywał nawet pierwszych wynalazków.
- Po jakimś czasie postanowił opuścić winiarnię, tuż przed pożegnaniem subiekci zabrali mu drabinę, gdy zszedł do piwnicy i patrzyli, jak Stach o własnych siłach wydobył się z piwnicy, według Rzeckiego wydobywanie się z piwnicy stało się symbolem całego życia Wokulskiego – ciągła walka o swoje marzenia i realizację planów i ciągłe przeszkody ze strony społeczeństwa;
- Wstąpił do Szkoły Przygotowawczej, a gdy pomyślnie zdał w niej końcowe egzaminy – do Szkoły Głównej.
- Przerwał jednak studia i wziął udział w powstaniu styczniowym, na początku był sceptycznie nastawiony do konspiracji, ale kiedy przyszedł czas działania jako jedyny zgłosił się do akcji – skok z Nowego Zjazdu, przez co został zesłany na Syberię do Irkucka – biografia godna romantyka.
- Pobyt na Syberii to najlepszy czas w życiu Wokulskiego – realizuje swoje pasje naukowe, jest doceniany przez rosyjskie towarzystwa naukowe - może zostać w Rosji i zrobić tam karierę, ale wraca do Polski jako prawdziwy patriota.
- Po powrocie do Warszawy miał duże problemy ze znalezieniem pracy (subiekci mają mu za złe, że był naukowcem, a naukowcy nie mogą mu zapomnieć, że był subiektem, nikt nie docenia młodego naukowca), ale dzięki pomocy przyjaciela – Ignacego Rzeckiego – został przyjęty do sklepu Jana Mincla.
- Po śmierci Niemca ożenił się z wdową, dużą starszą Małgorzatą Pfeifer. - Młncl małżeństwo mu nie służyło: powoli tracił cel życia, całkowicie oddał się pracy, pomnożył majątek Minclów, ale opadał z sił. Gdy nagle został wdowcem i odziedziczył duży majątek po żonie, nie poprawiło to jego samopoczucia.
- Na próżno próbował kontynuować młodzieńcze pasje naukowe. Podczas przedstawienia teatralnego spotkał Izabelę Łęcką i zakochał się w romantyczny sposób.
- Postanowił zdobyć dla niej majątek i dlatego wyjechał do Bułgarii na wojnę rosyjsko-turecką, z której wrócił z pokaźną sumą pieniędzy.
- Wszelkimi sposobami próbował zdobyć serce panny Łęckiej: otworzył nowy sklep, założył spółkę do handlu ze Wschodem, prowadził interesy z Rosjaninem Suzinem oraz udzielał się charytatywnie: pomógł między innymi prostytutce Mariannie, furmanowi Wysokiemu, a także Węgiełkowi.
- W efekcie nieszczęśliwej miłości, zlekceważony przez Izabelę wyjechał do Paryża, gdzie spotkał profesora Geista, nie mogąc jednak uleczyć się z uczucia i w reakcji na list Zasławskiej – wrócił do Warszawy i ponownie oczarowywał Izabelę.
- Z jej powodu próbował nawet popełnić samobójstwo i wpadł w stan apatii .
- sprzedaje sklep, wycofuje się ze spółki do handlu z Cesarstwem, pisze testament i przeznaczają pieniądze na rzecz badań Ochockiego, dla Rzeckiego i Helenki Stawskiej i znika: jedni twierdzili, że bohaterowi udało się w końcu zabić, co uczynił w ruinach zasławskiego zamku (taka wersja wydarzeń była efektem listu Węgiełka do Ignacego Rzeckiego i wiadomości od doktora Szumana, któremu ktoś doniósł, że Wokulski kupował dynamit u jednego z górników), drudzy z kolei – że ponownie wyjechał do Paryża i rozpoczął tam współpracę z Geistem (tę wersję wydarzeń potwierdzał wyjazd do stolicy Francji fascynata naukowych wynalazków - Juliana Ochockiego), a jeszcze inni, wierzący w wiadomość od Szlangbauma – że za granicą Stanisław rozpoczął całkiem nowe życie.

Wokulski jako realizator programu pozytywistów warszawskich

praca organiczna

Projekt powołania spółki handlowej, wykorzystania Warszawy jako stacji handlowej między zachodnią i wschodnią Europą, sprowadzania z Rosji tanich produktów, tym samym stworzenia warunków do bogacenia się przedsiębiorców i jednocześnie poprawy warunków życia najuboższych.

praca u podstaw

Gesty filantropijne wobec rodziny Wysockich, ale i tworzenie miejsc i warunków pracy (metoda ryby i wędk).
Gesty filantropijne wobec rodziny Wysockich, ale i tworzenie miejsc i warunków pracy (metoda ryby i wędk).

scjentyzm

Studia przyrodnicze, współpraca z polskimi geografami na Syberii, zainteresowanie pracami Geista i Ochockiego, marzenia o maszynie latającej i *perpetuum mobile*.

asymilacja Żydów

Przyjaźń z doktorem Szumanem, współpraca ze starym Szlangbaumem.

emancypacja kobiet

Pomoc pani Stawskiej samodzielnie utrzymującej córkę i matkę.

Kariera Stanisława Wokulskiego

KARIERA STANISŁAWA WOKULSKIEGO

Jak zdobywał i tracił majątek?

PRACA W WINIARNI U HOPFERA

Zatrudnił się jako subiekt w
winiarni, aby zdobyć pieniądze
na naukę



HANDEL PODCZAS WOJNY W BUŁGARII

10 krotnie pomnożył majątek na
wojnie rosyjsko-tureckiej



URUCHOMIENIE SPÓŁKI DO HANDLU ZE WSCHODEM

Prowadził biznes razem z
Tomaszem Łęckim, księciem,
hrabią Licińskim, hrabią
Sanockim i innymi. Był prezesem
spółki.



PRACA W SKLEPIE JANA MINCLA

Pracował w sklepie Mincla przed
powstaniem styczniowym. Po
powrocie z Syberii (z zesłania)
ożenił się z wdową po Janie
Minclu, a po jej śmierci przejął
sklep



OTWARCIE DRUGIEGO SKLEPU

Otworzył drugi sklep na
Krakowskim Przedmieściu



SPRZEDAŻ MAJĄTKU

Wokulski po zerwanych
zareczynach z Izabelą Łęcką
wyprzedał cały majątek i
odjechał w nieznanym kierunku

Symboliczna scena w winiarni Hopfera

Znak	Znaczenie	Przykład
czerwone ręce	rzekoma niższość społeczna, brak ogłady	odraza panny Izabeli widoczna w rozmowach z ojcem i Florentyną, we śnie
wspinaczka po drabinie	awans społeczny	wejście na salony arystokratów, spotkania
negatywna reakcja subiek- tów	opór otoczenia	lekceważenie kupca przez arystokratów, pogarda wobec jego planów, uniemożliwienie Wokulskiemu prawdziwej kariery, kpiny mieszczan Szprota i Węgrowicza z aspiracji bohatera

Wokulski jako romantyk

Romantyczna biografia bohatera

- uczestnictwo w powstaniu styczniowym
- zesłanie na Sybir
- enigmatyczność biografii bohatera (jej niejednoznaczne zakończenie)

Sposób rozumienia miłości

- identyfikowanie miłości ze zjawiskiem ze sfery *sacrum*
- idealizacja miłości (i wybranki serca)
- interpretowanie faktu zakochania się jako przeznaczenia
- odczuwanie miłości przez cierpienie



Stosunek do innych ludzi

- przekonanie o własnej nieprzejętności (indywidualizm)
- samotność społeczna bohatera
- przejawy prometeizmu (chęć pomocy potrzebującym, wrażliwość na zło i cierpienie)
- pogarda (duma)

Szaleństwo bohatera

- impulsywność / emocjonalność (podejmowanie istotnych decyzji pod wpływem emocji)
- popadanie w skrajne stany uczuciowe (np. radość – pesymizm)
- próba samobójcza
- „ból świata” (życie jako źródło cierpienia)

Różne opinie o Wokulskim

Cytat	Nadawca	Ujawnione cechy bohatera
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Wariat! wariat!... Awanturnik!...</i> 	<p>radca Węgrowicz (rozd. I)</p> <p>↖</p>	brakuje mu rozsądku; zdolny do szaleństwa; odstaje od wzoru osobowego ówczesnego kupca
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ja trochę znam Wokulskiego. Zawsze wydawał mi się człowiekiem skrytym i dumnym [...]. Ale żeby Wokulski zdradzał skłonności do wariacji, tegom nie spostrzegł.</i> 	<p>fabrykant powozów Deklewski (rozd. I)</p>	w pewien sposób wyjątkowy – skrytego charakteru i dumny, ale jednak stateczny i przewidywalny
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Zachciało mu się być uczonym!...</i> 	<p>radca Węgrowicz (rozd. I)</p>	przejawia zamiłowanie do nauki; chciałby zostać naukowcem, zajmować się nauką profesjonalnie
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Gotował wraz z innymi piwo, które do dziś dnia pijemy, i sam w rezultacie oparł się aż gdzieś koło Irkucka.</i> 	<p>warszawscy kupcy (rozd. I)</p>	patriota; człowiek odważny, zdolny do bohaterskiego czynu
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Przez pół roku szukał zajęcia [...], aż nareszcie przy protekcji swego dzisiejszego dysponenta, Rzeckiego, wkręcił się do sklepu Minclowej, która akurat została wdową, i – w rok potem ożenił się z babą grubo starszą od niego. – To nie było głupie – wtrącił ajent.</i> 	<p>warszawscy kupcy (rozd. I)</p>	interesowny; sprytny; wykorzystuje ludzi; małżeństwo traktuje jak interes
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ten jednak, wariat, rzucił wszystko i pojechał robić interesa na wojnie. Milionów mu się zachciało czy kiego diabła!</i> 	<p>radca Węgrowicz (rozd. I)</p>	ma zmysł do interesów; odważny; ambitny; nie poprzestaje na tym, co ma

Różne opinie o Wokulskim

<ul style="list-style-type: none">• <i>Niech mię diabli wezmą, jeżeli nie jesteś podobny do żołnierza albo marynarza, ale nigdy do kupca... [...]. Co za pierś...</i>	Ignacy Rzecki (rozdz. 4)	dobrze zbudowany; ma sylwetkę wojskowego; zmęźniał
<ul style="list-style-type: none">• <i>Ten spokojny chleb – mówił, zaciskając pięści – dławił mnie i dusił przez lat sześć!... [...] Ileż to razy mówiono o mnie i prawie do mnie, że karmię się z fartucha żony, że wszystko zawdzięczam pracy Minclów, a nic, ale to nic – własnej energii, choć przecie ja podźwignąłem ten kramik, zdwoiłem jego dochody... [...]</i> <i>Sam jeden przez pół roku zarobiłem dziesięć razy więcej aniżeli dwa pokolenia Minclów przez pół wieku. Na zdobycie tego, com ja zdobył pomiędzy kulą, nożem i tyfusem, tysiąc Minclów musiałoby się pocić w swoich sklepikach i szlafmycach.</i>	Stanisław Wokulski (rozdz. 4)	pewny siebie; stanowczy; dumny; wyniosły; świadomy własnej wartości; honorowy; nie mógł znieść krążącej o nim opinii, że swoją pozycję zawdzięcza żonie; musiał udowodnić, że do majątku doszedł własną pracą; odważny; męski
<ul style="list-style-type: none">• <i>Nie masz pojęcia, co ja wycierpiałem, oddalony od wszystkich, niepewny, czy już kogo zobaczę, tak strasznie samotny. []</i> <i>Bo widzisz, najgorszą samotnością nie jest ta, która otacza człowieka, ale ta pustka w nim samym, kiedy z kraju nie wyniosł ani cieplejszego spojrzenia, ani serdecznego słówka, ani nawet iskry nadziei...</i>	Stanisław Wokulski (rozdz. 4)	wrażliwy; ma poczucie odrzućenia; samotny; zżera go tęsknota za ojczyzną, za bliskimi, a szczególnie za Izabelą Łęcką; rozgoryczony

Różne opinie o Wokulskim

<ul style="list-style-type: none"> • <i>Liczyłam na jakie kilkanaście rubli, a on, czy uwierzysz, ofiarował mi tysiąc, wyraźnie: tysiąc rubli, i jeszcze powiedział, że na moje ręce nie śmiałby złożyć mniejszej sumy.</i> 	<p>hrabina Joanna Karolowa (rozd. 6)</p>	<p>hojny; szczodry, wspiera inicjatywy charytatywne; filantrop; ma gest</p>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Niejaki Wokulski, kupiec, żelazny człowiek.</i> • <i>Szalonej energii człowiek, żelazny człowiek.</i> 	<p>Tomasz Łęcki (rozd. 6)</p>	<p>budzi podziw i nadzieję wśród arystokratów; wyjątkowo energiczny; o mocnym charakterze; niezłomny; twardy</p>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Któż by dziś nie znał Wokulskiego [...]. No, elegancki to on nie jest, ale – robi wrażenie...</i> 	<p>panna Florentyna (rozd. 6)</p>	<p>człowiek znany w różnych sferach; mało elegancki, ale zwraca na siebie uwagę; wyjątkowy</p>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>pień z czerwonymi rękoma</i> • <i>wygląda na gbura</i> • <i>niemiły człowiek</i> • <i>ta... bezmyślna figura wydaje mi się straszną</i> 	<p>Izabela Łęcka (rozd. 6)</p>	<p>grubianin pozbawiony dobrych manier; bez ogłady; przerażający; budzi lęk</p>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Dzielny człowiek, dzielny obywatel...</i> • <i>[...] masz pan... Jeden tytuł: pracę, drugi: uczciwość, trzeci: zdolności, czwarty: energię... Tych tytułów nam potrzeba do odrodzenia kraju [...].</i> 	<p>książę (rozd. 9)</p>	<p>zasługuje na szacunek; pracowity; uzdolniony; uczciwy; zaradny; wzór obywatela; takich ludzi potrzebuje ojczyzna</p>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Jestem dorobkiewiczem, nie mam tytułu...</i> • <i>Inny świat... inny świat!... [...] Co za fatalność popycha mnie w tamtą stronę?</i> • <i>Nie pragnę tego, co mógłbym mieć, a szarpię się za tym, czego nie mam.</i> 	<p>Stanisław Wokulski (rozd. 9)</p>	<p>świadomy swojej niższej pozycji w społeczeństwie; rozgoryczony; autorefleksyjny</p>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Jakaś zagadkowa figura ten pan.</i> • <i>Maniery bardzo złe, ale cóż to za fizjognomia, jaka duma!... Szlachetnej rasy nie ukryje się nawet pod łachmanami.</i> • <i>Ten Wokulski trochę sztywny, ale ma w sobie coś.</i> • <i>Ja bym mu sam oddał córkę. Człowiek, słyszę, porządny, bogaty, posagu nie strwoni...</i> • <i>Ależ to impertyent!</i> 	<p>towarzystwo arystokratyczne w salonie hrabiny Karolowej (rozd. 9)</p>	<p>człowiek, który mimo że pozbawiony ogłady, ma w sobie coś szlachetnego; tajemniczy; trudny do jednoznacznego sklasyfikowania; godny zaufania; majątny; rozsądny; dobrze zarządza posiadanym majątkiem; brakuje mu obycia towarzyskiego; nie potrafi zachować się na salonach; bezczelny</p>

Wnioski

- złożoność kreacji Wokulskiego (jednostka wybitna, nieuchronny konflikt ze zbiorowością),
- niemożność poznania drugiego człowieka (nawet Rzecki – najbliższy przyjaciel – nie rozumie Wokulskiego),
- postrzeganie bohatera uzależnione od grupy społecznej i indywidualnych relacji z nim (sprzeczność opinii).
- kreacja Wokulskiego pozwala nie tylko na obserwacje natury psychologicznej, ale także socjologicznej, to pryzmat, przez który można zobaczyć całe społeczeństwo (wewnętrzne podziały, wady głównych grup społecznych, np. mieszczaństwo – marazm, tradycjonalizm, arystokracja – megalomania, hermetyczność, egoizm, ograniczenie przez konwenanse).

Syndrom Wokulskiego według Olgi Tokarczuk

Gdyby poczuć się przez chwilę psychologiem, można by określić na podstawie przypadku bohatera *Lalki* pewną jednostkę diagnostyczną – „syndrom Wokulskiego”. Polegałby on na przeświadczeniu, że miłość, przyjaźń, szacunek innych można otrzymać tylko za to, co się robi, a nie za to, kim się jest. Określają mnie moje uczynki; działam, więc jestem. U podstaw takiego przekonania z pewnością leży poczucie niskiej wartości, które musiało powstać bardzo wcześnie, dotyczy bowiem dziecięcego „ja”, które jeszcze nic nie robi – „zaledwie” jest. To tęsknota za miłością bezwarunkową, naturalną i spontaniczną, tęsknota za prostym zachwytem sobą, głębokim fizycznym i psychicznym zadowoleniem z faktu, że się po prostu jest. Gdyby się tego stanu w dzieciństwie doświadczyło, miałoby się potem ogromny zapas samoakceptacji, który powinien wystarczyć na całe życie. W innym przypadku trzeba się wciąż wykazywać, trzeba sobie działaniem i osiągnięciami wyrobić prawo do istnienia. [...]

Dramat Wokulskiego bierze się z kompletnego przemieszania dwóch porządków, dwóch światów wartości. W tej konfuzji ma swój udział szczególna epoka, w której przyszło mu żyć. Epoka, w której już obumarły dobrze znane wcześniej drogi religijnego poznania, nie istnieją już uniesienia romantyczne; zostało ciężkie i przytłaczające dziedzictwo rewolucji francuskiej, wyrażające się już zresztą bardziej w stylu architektonicznym Panteonu niż we wciąż żywych ideałach. Wykute w kamieniu słowa *Liberté, Égalité, Fraternité* na Powiślu nic już nie znaczą. Jest to czas, który ostatecznie wypowie się językiem racjonalizmu i scjentyzmu i który w laboratoriach naukowych ulokuje nadzieje zmiany świata na lepsze.

Syndrom Wokulskiego



- „Syndromem Wokulskiego” autorka określa przypadłość polegającą na tym, że człowiek całe swoje życie podporządkowuje dążeniu do zaskarżenia sobie miłości. Przeświadczony, że na miłość trzeba sobie zasłużyć, podejmuje nieustannie nowe wyzwania. Usiłuje zapracować sobie na uczucie. Ma nadzieję, że gdy zdobędzie już szacunek otoczenia, wybranka/wybranek obdarzy go miłością.
- Mechanizm ten ma swój początek w dzieciństwie osoby dotkniętej „syndromem Wokulskiego”. Niewątpliwie nie zaznała ona takiej miłości, którą rodzic obdarza dziecko za sam fakt jego istnienia, a nie „za coś”, za kolejne zasługi i osiągnięcia. Z takiego braku bezwarunkowej miłości rodzi się kompleks, który napędza bohatera do kolejnych uczynków mających uzasadniać jego prawo do bycia.

Wokulski jako idealista epoki przejściowej

„Stopiło się w nim dwu ludzi: romantyk sprzed roku sześćdziesiątego i pozytywista z siedemdziesiątego”
(Szuman)

Idee romantyczne w życiu Wokulskiego:

- Walka
- Miłość

Idee pozytywistyczne w życiu Wokulskiego:

- Praca
- Nauka

Wokulski na każdym etapie życia poświęca się jednej z idei, najbardziej pochłania go miłość, gdyż czekał na nią długo i poznał w dojrzałym wieku (był jak tygrys, któremu głód skręca wewnątrzności).

We wszystkich działaniach chciał być wyjątkowy, widać w nim romantyczne piętno indywidualisty, wynoszącego się ponad przeciętność:

- Niezwykłe wynalazki – metal lżejszy od powietrza, od wody;
- Brawurowa akcja powstańcza;
- Miłość do kobiety z najwyższej sfery;
- Ogromny majątek;
- Samobójstwo, do którego pistolet mu nie wystarczył, potrzebował lokomotywy.

Sprzeczności w kreacji bohatera

Cechy romantyczne	Cechy pozytywistyczne
<ul style="list-style-type: none">• Tajemniczość (brakuje informacji na temat wielu szczegółów z jego biografii, zwłaszcza zakończenia losów postaci).• Patriota (walka w powstaniu styczniowym).• Zesłanie na Syberię (romantyczna biografia).• Miłość do Izabeli – nieodwzajemniona, przynosząca cierpienie; bohater idealizuje ukochaną, przyszłe życie z nią postrzega jak raj (romantyczna koncepcja „bliźniaczych dusz”), uzależnia się od tego uczucia.• Skłonność do refleksji, przemyśleń, analizy swoich uczuć i stanów, przeżywania przełomów uczuciowych.• Stany depresyjne, kryzysy psychiczne, próba samobójcza.• Samotność, niemożność identyfikowania się z jedną grupą społeczną (jednocześnie jest szlachcicem, kupcem, inteligentem – jako naukowiec).	<ul style="list-style-type: none">• Osadzenie w realiach społecznych (bohater to zwyczajny kupiec, a nie np. natchniony wieszcz).• Racjonalizm, kierowanie się rozumem, brak uprzedzeń.• Przedsiębiorczość, działanie.• Realizacja ideałów pracy organicznej (bogacenie się, działalność na korzyść innych, zwiększanie ich dochodów).• Realizacja ideałów pracy u podstaw (pomoc najuboższym, Mariannie i Węgiełkowi).• Sympatia do Żydów, akceptacja haseł ich asymilacji.• Zainteresowanie nauką (przyjaźń z Ochockim, zainteresowanie jego odkryciami, pomoc Geistowi), wiara w możliwość zmienienia świata dzięki postępowi.• Ambicja, samokształcenie, przewidywanie.